

наведи телефон

Лүимә СЭрипос

11.04.2024
№ 7 (1313)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru

«Ұринэква хөтал» ты ёхтыс

Югорск үснүл кетым хури

**Ты
номерт
ловиньтэн:**

Хурум Думан
пёриим хөтпат
сапрәни
вәрыгласыт ▶ 2

Мәньцит
яныг рупатан
вуйхатасыт ▶ 4

Такем ёмас
мүйлын хөтал
өлыс ▶ 6

Пәвилныл яныг
үсн ёхталасыт ▶ 8

Мәк ёмас кина
пөслувес ▶ 14

Каснэ мәхум ▶ 16

Югорск үст өлнэ мәньщи нэкет Дарья Белова, Людмила Волкова ос Федосья Пивненко Сүевәт пәвилн «Ұринэква хөтал» янытлаңкве ёхталасыт. Ты мүйлын хөтал урыл потыр 6 лөпсыт ловиньтэлбін.

Хүрүм Думан пәриим хөтпәт сапрәни вәрыгласыт

Мән округ, Ямал мә ос Тюменский область хүрүм Думат рүпитан депутатыт мәнполь этпос 29 щислат сапрәнин атхатыгласыт. Төнт тән танки өлнә мәнылтныл ищхыпың ут хосыт халанылт потыртасыт.

Мән округвныл Борис Хохряков, Еремей Айпин, Александр Сальников, Владимир Семёнов ос Виктор Сысун депутат-хөтпәт та сапрәнин ялсыт.

Россия Президент ләтың кәтыс

Рәтың юсвой этпос 29 хөталәт Россия Президент Владимир Путин мирн ләтың кәтыс. Хүрүм

Думат рүпитан хөтпәт ты кәтүм ләтың урыл өвләт потыртасыт. Манхурип рүпата вәруңке ань элалә эри, хөнтлан мәхүм, сәв няврамың щәмьят элалә хумус нәтуңке патавет ос сәв мөт эрнә тәлат урыл потыртас. Төнт Президент ләвыс, 2024 тәл пәсныл Россият «Колтәгыл», «Россия мән-лат хөтпәт», «Рүпитан мәхүм», «Продолжитель-

ная и активная жизнь» ос «Экономика данных» нампа ат лильпи нац-проекттыт өвылтавет.

Хөнтлан хөтпәт нәтавет

Россия яныг күщай Владимир Путин хөнтлан мәхүмн ос тән ляпа рү-танылн нәтнә тәла урыл потре өс өлыс. Округ Дума күщай хум Борис Хохряков ләвыс, мән өлнә мәвт тән 24 нәтмилыл вәрвәсыт. Хөнтлан мәт порслым хөтпәт оманыл-әтяныл кәсың этпос матсәвит солкөвил ань ойтает. Ос сәв мөт щир-ыл нәтавет. Ты мәхүм мәгсыл депутатыт эрнә сәкконыт элалә пирмай-танкве тах патәгыт.

Яныг колтәгыт урыл

Мән округвт өлнә щәмьят сәвсыр олн-нәт-милыл тәстыглавет. 2024 тәлныл щәмьят китыт нявраманыл мәгсыл «Югорский семейный капитал» нампа олныл ойтает. Ты элы-пәлт хүрмит нявраманыл мәг-сыл тамле олныл майвә-сыт. Ань ты олныт 177 сөтыра солкөви мус нөх-нәтвәсыт.

Государственный Думат сәккон ань пирмайтавес, Белоярский ос Хальүс районуыг «Арктический зона» нупыл хасвесбг. Борис Хохряков ләвыс, мән округвт сәв сәкко-ныт эрнә щирыл ань хан-суңке эрәгыт. Депутат ты рүпатан ань тах ты вуйхатәгыт.

Тюменский область ос Ямал Думагт рүпитан хөтпәт манхурип рүпата вәрәгыт, сапрәнит өс китыглавәсыт.

Үргалан мә сәвнүв ёмты

Мән округ, Ямал ос Тюменский область мә-витә хумус үргалаве, депутатыт өс потырта-сыт, руц ләтңыл ты мәт «Особо охраняемые природные территории» намаим өләгыт. Сосса мәхүм Ассамблея күщай Еремей Айпин ләвыс, мән округвт ань 25 тамле үргалан мәт вәрвәсыт. Тән халанылт ат «федеральный» мәг ловинь-тавет ос 20 үргалан мәт округв нупыл хансым өләгыт. Юи-өвыл тәлыт Сургутский районт «Тундринский кедровый бор» ос Нефтеюганский районт «Чеускинский бор» нампа үргалан мәг вәрвәсыт.

Еремей Данилович ләвыс, ань эрнә нәпакыт щәпитавәсыт, ты тәл Нижневартовский районт «Ягельный», «Остров Смольный» ос «Остров Овечий» нампа хүрүм үргалан мәт тах вәравет.

Ты юи-пәлт ёрн хум Эдуард Яунгад Ямал мәт өлнә сосса мәхүм хумус нәтавет, та урыл потыртас. Ты хум Ямал мәт сәккон хаснә колт депутатыг өлы, ос сосса мәхүм тәланыл щирыл тот рүпиты.

Сапрәни оигпам элы-пәлт хүрүм Думат пәл-ныл, хоты мәхүм янытлан нәпакыл миңке эри, та урыл потраныл өлыс. Кәркамыг өлнә хөтпәт ос ёмашакв рүпитан организацият янытлан нәпакыл Тюменский, Ямал ос Югра Думат пәлныл тах мивет.

Людмила ТЕТКИНА

А. Сальников, Б. Хохряков, Е. Айпин

Халанылт тох потыртасыт

Няврамыт ханищтан хөтпат потыртасыт

Маньполь этпос оигпам элы-палт Ас-угорский институтт «Щань латңыт ханищтан бвылтыт ос нэпак ловиньтан урыл» намаим потыртан нак вэрыглавес.

Тот Ханты-Мансийскат акван-атхатыглам махум коньпал ищхыпың ут хосыт сав маньл мот хөтпат ос потыртасыт. Ямал маньл, финно-угорский республикатын, Ленинградский областьныл, Тюменьныл ос Санкт-Петербургнул, пуссын аквэет яныгсат-кем хөтпат рупитасыт.

Өвлэт тән щань латың ос литература ханищтан вэрмалит бвылтыт потырт хунтлысыт. Ань округув янытыл ты савсыр тэлат эт ханищтап департаментыт рупитан кұщай нэ **Оксана Рыжкова** тох лэвыс: «Югра янытыл мань няврамыт үрнэ 13 колытыт 223 агирищквет-пыгрищаквет щань латңаныл ханищтэгыт. Округувт 2020 талныл «Стойбищная школа-сад» нампа проект рупиты, тох 35 сасса щемьятн хурум талныл ос сат тал яныт мус 50 няврамыт юил ханищтавет. Тувыл 24 школатыт няврамыт щань латңыл ханищтавет кос, туп хурум школаттав урок щырыл ловиньтаве. Ты Тэк павлыт 1 классныл 10 класс мус, Полноват павлыт – бвыл классыт агирищит-пыгрищит ханты латың ханищтэгыт, ос Кульпас павлыт 5 классныл 9 класс мус – маньщи латың.

Школа астам агит-пыгыт сасса латңыт элалы ханищтан ос пэс накыт ванэ магыс Санкт-Петербург үст олнэ А.И. Герцен нампа институтн минуңкве вэрмэгыт. Тот округув палыл ань 24 студентыт олэгыт. Ты

тэлт бвыл щес Сургут үст олнэ университетт йильпи институт вэраве. Тув ханты ос маньщи латың ханищтан магыс лов хөтпа бюджет ман вбавает. Ты коньпал тот матыр рупатан ос щань латың ханищтан магыс ат хөтпат вивет тах».

Молты тал оигпам элы-палт йильпи хултнэ латың хасвес, ань маньщи, ханты, ёрн агит-пыгыт ёмашакв ханищтахтынэ-ныл магыс олн-нётмилыл вэрвёсыт. Хотьют, манах олныл мивет, тамле ляххал ман №4 газетавт хансыгласүв.

Ищхыпың ут хосыт Санкт-Петербург үсныл **Светлана Чернышова**, Лүймә ос Хөтал нэглин ёрт олнэ мощаг хультум мирыт щань латңаныл ханищтан тэланыл палт пуңкотнэ нэ, потыртас. Тав лүймә мирыт халт пуссын матыр вэрнэ тэлат лэвсанэ ос хурит суссылтас.

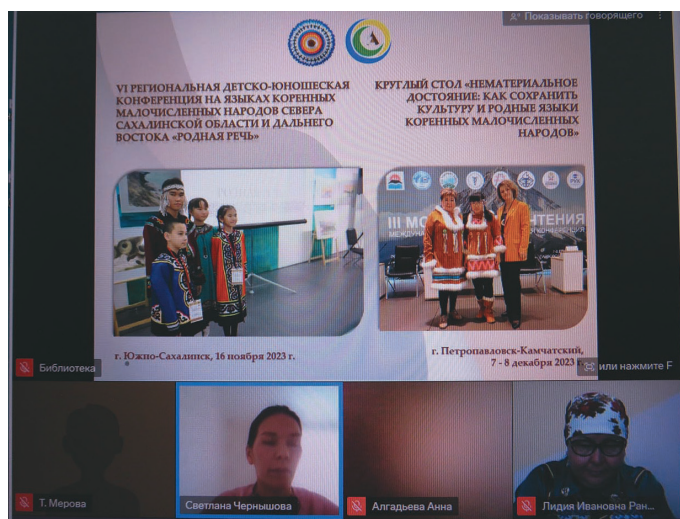
Яныгпала хөтпат ёңта пасан ватат яныг кұщайң тагыл акван-хөнтхатнэ щёсыт вэрёгыт ос сыре-сыр тэлат акван-нётхатым вэруңкве потыртахтэгыт. Савсыр форумыт, ханищтапыт, диктантыт вэрнэныл порат акваг маньлат хөтпат тув вөвиньтэлыяныл.

Тән ищхыпың вэрмалит шар макыг ваганыл, молях матыр-ати тот хөнтэгыт, пүмщалэгыт, таимэгыс ань щань латың ханищтан накыт пуссын тув щёпитаңкве эрэгыт.

Ханты потыртхумус мот махумн торгамтахтэгыт,

Елена Фризоргер «Мань Ёскеве» урыл потырты

Светлана Чернышова рупататэ урыл потырты

маньр пбсыл щырыл тара-патхатэгыт, ты бвылтыт **Александр Семёнов** потыртас. Тав Е. Айпин, В. Волдин, В. Мазин, Р. Ругин, Ю. Накова ос мот хөтпат хансум потранылт матыр латңыт хөнтыс ос тананыл пүмыщ номтыл хултсанэ.

Та юи-палт Александр Николаевич «Эффективные педагогические технологии и практики» намаим щёсн потырт щёпитан хөтпат вөвиньтас. Тот Майя Макарова ос Валентина Соловар, Ханты-Мансийскат олнэ хөтпаг, коньпал ищхыпың ут хосыт Нижневартоск,

Сургут ос Марий Эл маньл мүй хөтпат потыртасыт. Саранпавылныл **Елена Фризоргер** «Мань Ёскеве» мят ұщлахтын няврамыт магыс ёнгыт щёпитан урыл латың вэрыс.

Школат щань латың ханищтан хөтпаг Лариса Карпенко ос Лидия Рандымова тэнки рупатанэн бвылтыт ос потыртасыт. Тувыл институтт палыл рупитан нэт савсыр касылыт бвылтыт ляххал тотсыт, сасса щемьят нявраманыл эт касуңкве вбавает. Ты касылыт урыл янас хансэв тах.

Тамара МЕРОВА

Мәньщит яныг рӯпатан вуйхатасыт

Ханты-Мансийск үст ЮГУ-колт мәньполь этпос 2 хөталәт яныг сапрәни б́лыс, сосса мирыт мәгсыл хансым сәкконьт урыл потыртаңкве мәхум тот акван-атхатыгласыт.

Россият мощцаг хуль-тум мирыт үргалым б́ньщавет, тән мәгсыланыл сәвсыр сәкконьт пир-майтавет. Тувыл т́ова сәкконьт эрнә щирьл ат рӯпитәгыт ос тән онтас ёмашакв ат вәрәгыт. Сосса мирыт мұсхалыг хумус үргалаңкве, ман-хурип эрнә ләтңыт сәвсыр сәкконьн хансуңкве эрәгыт, учёныит, кӯщайт, ханищтан хөтпат, студентыт пуссын аквәёт ты конференцият потырта-сыт.

Элумх́олас праванә үргалым рӯпитан нә **Наталья Стребкова** ань йист хөнтлан сосса мәхум урыл потре б́лыс. 2022 тәл сӯкыр этпос

пәсныл мән округвныл т́ова мәньщи, ханты ос ёрн хумыт хөнтлан мән тотвёсыт. Ты юи-пәлт Россият нәпак пирмайтавес, щар мәк эрнә рӯпата вәрнә хөтпат хөнтлаңкве ул вос кётавет. Сәлы үрнә мәхум вәрнә рӯпатаныл б́с тув хасвес. Наталья Васильевна ләвыс, сосса мәхум общинат рӯпитан хум хөтпат ты нәпакн б́с вос хансавет, Ассамблея депутатыт ёт тән акван-нётхатым ань рӯпитәгыт.

Москва үсныл ёхталам яныг учёный хум Владимир Плунгян щәнь ләтңыт хумус ань ищхйпың утын вәравет ос ханищтавет, та урыл потре

В.А. Плунгян

Н.Г. Алексеева

б́лыс. Мә янытыл б́лнә мирыт ләтңаныл ёл-хансавет, ты тэла «корпусная лингвистика» ләваве. Япония мәт б́лнә айныт тәнки ләтңыл щар ат потыртәгыт. Тән ләтңаныл ищхйпың утын хасвес, ань кәсың Элумх́олас айны ләтың ханищтаңкве тот вәрми.

Мән округувт мәньщи ләтың ищхйпың мән ёл-хансуңкве б́с б́вылтавес, учёный хум ләвме щирьл, ань щар мәк эрнә рӯпата вәраве, тох ләтңув ат с́йми.

Ты юи-пәлт нила секция щирьл мәхум урххатым рӯпитасыт. Акв секцият щәнь ләтың ёл-хаснә тэла урыл потыр б́лыс.

Мөлты тәл пәсныл мәньщи ләтың ищхйпың мәт ёл-хансуңкве патвес. Ты рӯпатат Надежда Алексеева ос Татьяна Гоголева пункютәг. Ты вәрмаль элалъ хумус лакви, Надежда Алексеева ты урыл тот потыртас. Овләт тән эрнә нәпакыт пуссын щёпита-саныл ос кӯщайт ёт потыртахтасыт. Ётыл округ мирколныл ты вәрмаль кастыл ЮНИИТыг ләвнә институт олныл тәстувес. Надежда Алексеева, Татьяна Гоголева ос ЮНИИТыт рӯпитан хөтпат ёт Саранпәвылн ос

Хулюмсұнтын ялсыт, мәньщи мәхум корпус вәрнә мәгыс акван-атыгласаныл. Ищхйпың утыт эрнә программат рӯпитаңкве тәнаныл ханищтасаныл. Саранпәвылт, Хулюмсұнтыт ос Ханты-Мансийск үст б́лнә мәньщи хөтпат акван-нётхатым, лильпи хаштәл рӯпата вәруңкве та б́вылтахтасыт.

Мөлты тәл ойгпан мус кит этпос сыс 15 с́отыра руц ос мәньщи ләтңыл хансым предложеният тән ёл-хассыт. Ты тәл 25 хөтпат ләтңыт толмашлаңкве вуйхатасыт, тәнанылн ты пора сыс 70 с́отыра предложеният ёл-хансуңкве эрәгыт. Мотыт тәл сыс 80 с́отыра предложеният тах толмашләгыт. Ас-угорский институтыт рӯпитан мәньщи хөтпат ты рӯпата ань б́с вәрәгыт. Сәв потрыт хунь тув акван-атавет, турсуил хансуңкве б́вылтавет, кәсың Элумх́олас мәньщи ләтың хунтлаңкве ос ханищтаңкве тот вос вәрмыс.

Надежда Геннадьевна ләвыс, сәв потрыт, мөйтыт, пёс йис потрыт хунь тув вәравет, тонт мәньщи ләтңув ат с́йми, элалъ суйтуңкве паты.

Людмила ТЕТКИНА

Яныг кӯщайт ос учёныит акван-атхатысыт

Мәньщи, ханты ос учёный мәхум

Щань ләтңыт нӧх-вӧрмалтан хум

М. Салтына вӧрүм-хүрүк

В. Харитонов

Тынакт «Лүймә сәрипос» газета вӧрнэ колн щань ләтңыт нӧх-вӧрмалтан руц хум Василий Сергеевич Харитонов ёхталас. Газетавт мӧн тав ос мӧньлат нӧ Дарья Олеговна Жорник ӧвылтыт хансыгласуѳ. Тӧн Москва уст языкознание Институтт рӱпитӧг, мощцаг хультум мирыт хотталъ сӧймын лӧтңаныл ханищтыянӧн. Мӧньщи лӧтңув ӧс ханищтастӧн, ань маньщит ёт татем потыртӧг.

Ювле хультум тӧлытт Василий ос Дарья лӱсум мӧньщиянув палт ялсыг, тот мощ ӧлсыг, та порат ты тӧн мӧньщи лӧтңыл потыртаңке патсыг. Кос лӱсум мӧхум ёт, манос уст ӧлнэ сосса хӧтпанув ёт тӧн туп мӧньщи лӧтңыл потыртӧг.

Ань Василий Сергеевич Хабаровский крайт ӧлы, школат нӧврамыт нанайский лӧтңыл потыртаңке ханищтыянӧ. Ты урыл хум тох лӧвыс:

– Ам щань лӧтңыт нӧх-вӧрмалтан мӧт рӱпитӧгум, руц щирыл лӧваве Центр по сохранению и возрождению документации языков. Ты кол Москват Институт языкознания РАН ӧлы, тот ам научный сотрудник рӱпитӧгум. Ань Россия

янытыл сӧвсыр лӧтңыт вос ӧлӧгыт, хоса вос ӧлӧгыт, ты вӧрмаль вӧрим рӱпитӧв.

Ты рӱпатам щирыл ам ӧвлӧт мӧньщи лӧтың ханищтасум, ань ос нанайский лӧтың ханищтӧгум. Хабаровский крайт хӱрум тӧл ӧлӧгум, Нанай районт Дада пӧвылт. Нанай мӧхум пӧвланыл тӧнти лӧтңыл лӧвияныл «Дӧ». Ам тот школат нӧврамыт нанай лӧтңыл потыртаңке ос литературан ханищтыяну.

Ӧлпыл школат рӱпитӧгум, йтипӧлаг ос ищхипың ут хосыт Москват ӧлнэ Институт языкознание колт рӱпитӧгум.

– Нӧн туп мощцаг хультум мирыт лӧтңаныл торыг рӱпитӧгын?

– Ӧти, пуссын лӧтңыт ёт рӱпитӧв. Мӧн центрув кӱщай Аржаана Александровна Сюрюн, тав тувинка, тофалар лӧтың ёт рӱпиты. Ты тувинский ляпа лӧтың. Кит руц ӧкваг дагестан лӧтың ёт рӱпитӧг.

– Нанай мӧхум халанылт тӧнти лӧтңыл сӧв хӧтпа потыртӧгыт?

– Нанай лӧтңыл потыртан хӧтпат мӧньщи мирныл мощчанув, 300 сӧвиттем хӧтпа туп потыртӧгыт, ос улпыл 800 нас торгамтӧгыт. Дӧ пӧвылт улпыл хус арыгтем потыртан хӧтпат, ос вӧт-налыман – нас торгамтан хӧтпат.

Ам нанай лӧтың ӧвлӧт амти ханищтаслум, тувыл нанай мӧхум ӧлнэ мӧн минасум, тув ӧлмыгтасум. Сосса мӧхум ёт нанай лӧтңыл потыртасум, ханищтаслум лӧтңаныл, ань тот школат кит тӧл ты рӱпитӧгум.

Средний школат ам урокыт руц лӧтңыл ос нанай лӧтңыл вӧрияну, мӧнь нӧврамыт ёт туп нанай лӧтңыл рӱпитӧгум. Сунсӧгум, тӧн щань лӧтңаныл щӧгтым ханищтаңке патсаныл.

Хунь пӧвылн ӧлмыгтасум, нанай мӧхум тӧнти халанылт щань лӧтңыл сака ат потыртасыт. Ань нанай мӧхум янге-мӧне тӧнти лӧтңыл школа коньпал коланылт, щӧмьянылт потыртӧгыт. Лӧтңаныл ӧлаты сӧймыс, матьӧмас потыртаңке патсыт.

– Василий Сергеевич, наң ань Хӧльусн ялсын, мӧньщи хӧтпат ёт потра-масын, ты урыл акв-кит лӧтың лӧвен.

– Хӧльусн ам ӧвыл щӧс

ялсум, тот ӧлнэ мӧньщит ёт акван-атхатыгласуѳ. Тӧнаныл китыгласануѳ, лӧтңаныл Хӧльуст хумус ӧлы, мӧньщи лӧтңыл потыртӧгытман ӧти. Тӧнаныл кӧсалаңке, тӧн ётаныл потыртаңке ӧнумн пӱмыш ӧлыс.

Тӧрвитың таи, тӧн ань яныгыщ мӧньщи лӧтңыл сака ат потыртӧгыт. Пуссын лӧвсыт, мӧт хӧтпат ёт мӧньщи лӧтңыл потыртаңке ёмас хунь. Ос таи пӱмыш, мӧт мир хӧтпат тӧнанылн нӧматыр ат лӧвсӧгыт, тӧн тӧнки тох номсӧгыт.

Щӧмьянылт ос кон тӧн мӧньщи лӧтңыл ат потыртӧгыт, мӧрсың порат ӧрың потыртӧлӧгыт. Сосса мир культура нӧх-вӧрмалтан Центрыт мӧньщи культура урыл рӱпитӧгыт, ос щань лӧтңыл ат потыртӧгыт. Ам номсӧгум, ань мӧн нуплув суссыт, ӧрың тах потыртаңке патӧгыт.

Хӧльуст туи мӧн лагерь вӧруңке номсӧв, тот нӧврамыт ёт мӧньщи лӧтңыл потыртаңке патӧв тах. Ты тӧла ань яныгхӧтпат ёт щӧпитылуѳ, аквьёт номсахтӧв, нӧврамыт ёт руц лӧтың тӧл хумус рӱпитаңке патӧв, лагерьт тав щар ул вос суйты.

Ань потрумӧн та оигпас. Василий Сергеевич сӧв тӧла ӧныщи, Москван тыламлас, тот китах хӧтал рӱпиты ос нанай мӧхманӧ палт товлыңхӧпыл сӧт щӧс тыламлы. Тавӧн мӧн сӧв ёмас, сымың лӧтың лӧвӧв! Пустӧгыл вос яласы, нӧврамыт щань лӧтңын вос ханищтыянӧ.

Светлана
РОМБАНДЕЕВА

Такем ёмас мүйлын хөтал олыс

Д. Белова ос Л. Волкова мүй махум үрөг

Д. Белова кетум хуриг

Нэ Ыринэкваг масхатас

Төрмув мән ётув такем
щәгтыс, мәнполь этпос
30 щислат Югорск үст «Сүевәт
пәвилт» мәнщи музейт
«Ўринэква хөтал» янытлавес.

Түяг Ыринэкват ёхтәгыт

Ятил миркве, хунтамлэтән!
Тының миркве, сунсәтән!
Түя хөтал ёхтын суйты,
Түя хөтал йинэт нәңки.
Сәкв вөтрёгыт түя ёхты,
Мөртым үй ёт түя ёхты.

Сунсән, Торум сәйкатахты –
Посың самыл ёлаль сунсы.
Сөрниц хөтал лүргын рёгыт –
Вит лёңхъясквет хәйтәнтәгыт.
Мөртым үй ёт ёхтәнтәгыт.
Түя хөтал тыг тотәгыт.

Ўринэква ақвын эква
Ёмас ләтың - потыр тоты.
Ёралахтым лакватахты,
Сәп анятыл янытлахты.
Сәв ағиквет, сәв пыквет
Пустәгыт вус нёвитавет.

Мария ДВИНЯНИНОВА

Ты урыл ёмас ләтың Югорск үст
олнэ ханты нэ Анна Зайцева
ләвыс: «Мән ты хөтал сака
эруптылүв, таимәгсыл ам рүтанум
ты ялпың хөтал урыл ёмас ләтың
ләвёгыт. Хунь Ыринэква ёхты, мән
таве үрилүв. Тамле ялпың хөтал
вус кәсың түя вәраве. Мән тамле
ёмас, нётнэ мät олэв, тыт олнэ
сосса мирыт пёс йис пора тәгыт
тәнки вәрмаяныл элаль тотәгыт».

Сүевәт пәвилт мүйлын махум
сәвсыр щирыл пүмщалавёсыт.
«Югра Презент» нампа колн
ялантан няврамыт мәнщи, руц
ййкв ййквсыт. «Прометей» колн ос
искусства школан ялантан ағит ос
пыгыт сәңквилтапыл сәңквил-
тасыт. Мәнщи ағи Ульяна Белова
ос тот ёнгыс. Мот школаныл, садик-
ныл няврамыт тув тотыглавёсыт,
тән ос эргысыт, ййквсыт.

Мәнщи нәг Дарья Белова ос
Людмила Волкова сос косамтасыг,
пүрлахтан нак вәрыгласыг ос
Нәй-Экван пуңкпинсыг. Людмила
Петровна арацин төр пиныс.
Советский үст олнэ мәнщи хум
Павел Дунаев сәңквилтапыл
сәңквилтас. Тав Сүевәт пәвилт
такви суссылтап вәрыглас, ййвныл
яктым аныщарыт, ёнгынутыт ос
мәнщи пормасыт суссылтас.

Нётнэ Ыринэкваг Ирина Лово-
нян масхатас. Тав Этнография ос
история нампа музейт Югорск
үст рүпиты. Ирина тох ләвыс:

«Тыхөтал ам шар яныгхөтпаг
олэгум, ам – Ыринэква».

Ўринэква түя тоты, нэ хөтпат
ос няврамыт үргалы. Няврамыт
сәвсыр ёнгил вәрыглавёсыт,
тәнаныл тот сака пүмаш олыс.

Мәщтыр хөтпат тәнки вәрум
пормасаныл тот тыналасаныл.
Мәнщи нэ Дарья Белова турлөп-
сыт, пальсакыт, аканит ос мот сәв-
сыр пормасыт тыналас. Ос мүйлын
махум мәщтырлаңкве ханищта-
санэ. Мәнлат мәнщи нэ Анна Бат-
Очир кәтыл вәрим пормасыт тот
суссылтас ос тыналас. Тав нётнэ
аканит сака ёмашакв юнтуңкве
хасы. Мәнщи нэ Югорск үст олы
ос рүпиты.

Мәнщи нәг Дарья Белова ос
Федосья Пивненко мүй махум
нярхұлыл ос нярнёвлил тытты-
санэн ос щәил айтсанэн. Кәсың
хөтпа сөламат тот тәпьялас.

Мүйлын мир лотереял
вәрыглавёсыт, ялпың хөталн
ёхталам хөтпат мән мүйлупсал
мүйлуптавёсыт. Мән, Югорск
үст олнэ мәнщи хөтпат, музейт
рүпитан махумн ты ялпың хөтал
вәрыгламаныл магсыл яныг
пүмашипа ләтың ләвёв. Пүс кәт,
пүс ләгыл элаль вус олэгыт, ос
тамле мүйлын хөтал кәсың түя вус
вәрыглэгыт, Югорск үст олнэ мир
пуссын тув вус вөвыглэгыт.

Дарья АМЕНТЬЕВА

Оманув ләтңыт хаництавет

Мәнь нъяврамыт щәнь ләтңув хаництыяныл

Хальүс район Ясунт пәвилт «Мәнь Ёскве» нъяврамыт үщлахтын мә 1994 тәл пәсныл рүпиты. Кәсың туи сәв нъяврам үщлахтуңкв ос блуңкв тув ёхталы. Тәнанылн тот пұмыш вос блыс, тот рүпитан хөтпат матыр-әти йильпи тәла акваг та номылматәгыт, акваг та вәрәгыт.

Елена Фризоргер мәнь тәгыл тув ялантас, тот яныгмас. Тав ань такви туи порат тот рүпиты, үщлахтын нъяврамаквет мәньщи ләтңыл потыртаңкв хаництыянә.

Туи порат Ясунтыт блнәныл сыс тән нъяврамыт мәгыс хұрум смена вәрәгыт, сәвсыр щирыл хаництыяныл – пәс вәрмалит урыл потыртәгыт, мәщтырлан тәлат суссылтәгыт, мәньщи ләтың хаництәгыт, та юи-пәлт әгит-пыгыт кон әнгим хайтыгтәгыт. Әтипәлаг пуссын акваёт ёрнколт аква-атхатыгләгыт, әргәгыт, тұлыглахтәгыт.

Нъяврамыт мәньщи

В.К. Сайнахов ос Л.В. Вынгилева

ләтың вос хаництәгыт, мөлты тәл Елена Фризоргер нәпак щәпитас, ос губернатор пәлыл олн-нәтмилыл майвес. Мәк яныг тәланыл ты – нъяврамыт мәньщи ләтңыл потыртаңкв вос патнувыт, таимәгыс ты тамле ёмас ос ты йист сака эрнә тәла вәруңкв бвылтахтас.

Нә ты хаництапе тох вәрыстә – мәньщи ләтңанув нәпак-лөмтыт хансым бләгыт, мөт аква тамле нәпакытт вөруйт,

үйхулыт, пормасыт, йивыт, пумыт ос үйрищит хурияныл пөслым бләгыт. Нъяврамакве хури кәтын-выгтә, тавән тув рөвнә мәньщи ләтың хөнтуңкв әри.

Тох нъяврамыт ёт рүпитым, әгирищит ос пыгрищит сәв мәньщи ләтың вәңкв тах патәгыт. Ты нәпак-лөмтыт ёт сәвсыр щирыл рүпитаңкв рөви. Тән пуссын йив төтапсов тиврын пиным бләгыт, аква-ат тәлыг-тахтәгыт.

Елена Владимировна рүпататә урыл тох ләвыс:

ләтңыл мощ потыртаңкв те паты, ты сака ёмас.

Тавән хурит пөслын нә Нина Дмитриевна Хатанзеева акваг нёты, ань ты карточка-нәпакыт пуссын тав ты пөслысанә. Кәсың нәпак-лөмт татем нәтнәг вәрима, тот пил те пөслувес, тәра нәңки – манырсыр пил. Уйрищит, вәсыт, вөруйт пуссын мәк ёмашакв пөслымат.

Ты тәл бвылтахтам порат Сургут үст ты нәпак-лөмтыт сәвыг вәрвёсыт, ййп төтапсовн пинвёсыт. Ань Лөпмус ос Кимкъя-суй пәвлыгт блнә нъяврамыт ты ёнгынутыл мүйлуптавёсыт, тәнанылн мәньщи ләтңув хаництаңкв күпнитыг ос пұмшиг вос блыс.

Ты әтпос бвылтахтам порат Ханты-Мансийск үст конференция вәрыг-лавес, сәвсыр ләтңыт хаництан ученый хөтпат, күщаит тув ёхталасыт. Елена Фризоргер Саран-пәвилныл такви хаництапе урыл ищхйпың ут хосыт потыртас, мәхумн таве хұнтлуңкве пұмыш блыс. Тав ләвыс, эрың хотьютос аква тамле рүпата вәруңкв те кәсащи, тән тавән ләтың вос тәтәгыт, тав тах нётыянә.

Мән ты кәркам мәньщи хөтпатн ләвёв, ты эрнә рүпата элал вос вәрияныл, элал вос тотыяныл. Ты йист ләтңув мощца хөтпа вәг, мөрсың хөтпа мәньщи ләтңыл потыртаңкв кәсащи.

Ты рүпата вәрнәныл мәгыс ёрыл вос пинавет, сөтыл вос пинавет. Төрүм ёт, Отыр ёт.

**Валентина
ХОЗУМОВА**

Е. Фризоргер тәтүм хурииг

Павылныл яныг үсн ёхталасымт

Ханищтахтын нъяврамыт касың
ўщлахтын пораныл ўрияныл, хотыют
юн ўнлахблым матыр вәри, хотыют ос
омагён-әтягён мот мот сунсыглаңкве
тотыглаве.

«Исторический клуб» колн ялантан Саранпавыл нъяврамыт ань Любовь Павловна Стаканова, кўщаяныл ёт, Ханты-Мансийск үсн ёхталасымт. Ты нъяврамыт туй порат «Мань Ўсквет» тув сыс олэгыт ос тэлы порат тох акван-атхатыглэгыт.

Тэлы яныг ўсытныл Саранпавыл мус машинал яласан лёңх вәраве, та хосыт минуңкве хоса кос эри ос мэхум тащир ханьщувласымт, тох та яласэгыт. Нъяврамыт акв

лёңханыл яныг ўс мус тэлы лёх хосыт олсы.

Тантитхуйплов нъяврам ос Саранпавыл музейт рўпитан нэг Татьяна Александровна Семяшкина ос Любовь Павловна Стаканова ёхталасымт. Ханты-Мансийск ўст тән акв хотал Ёс-угорский институтн семинарн вбвиньтәлвёсыт, тот ёнгынут урыл потраныл олсы.

Агирищит-пыгрищит «Мань Ўсквет» туй порат савсыр щирыл ёнгалта-

Л.Д. Стаканова - тетум - хуриг

Р. Семяшкин ос Д. Рокина ёнгёр

вет. Тән маньщи ос ханты мир ёнгынутытыл ёнгасаңкве ёмщакв хасэгыт ос вәганыл. Институн ёхталаманыл порат «Щёл» ёнгилыл йивовлытыл ёнгасасыт. Тот нъяврамыт ханищтан хотпат сав пәлыл ёхталасымт, ты агит-пыгыт тәнанылн ты ёнгил суссылтасыт, хумус ёнгасаңкве ос хумус нъяврамытын ты ёнгил пумщиг паты.

Мотыт хотал Любовь Павловна агит-пыгыт ёт «Лылың сёюм» колн ялсыт, тот ос мот ёнгынут нъяврамытын ос тәнаныл ханищтан хотпатын суссылтасыт. Ты маньщи ләтың ханищтан ёнгынут, тав ләваве «Ам омам ләтың», таве вәруңкве Елена Фризоргер номылматас. Ты карточка-нәпак лөмтытыл хумус ёнгуңкве Коля Фролов ос Рома Семяшкин суссылтасыт, тән «Мань Ўсквет» ёнгуңкве ёмщакв ханьщувласымт. Тамле ёнгын тотапос тән ань «Лылың сёюм» нъяврамыт колн мүйлуптасыт.

Хурмит хоталт Саранпавыл нъяврамыт «Мә-вит ос Элумхоблас» музейн вбвыглавёсыт. Тән тот сосса мир культура урыл потыртавёсыт, мэхар лувнарыл ос мот пёс

йис порат олум уйхулыт хуритыл суссылтавёсыт. Хоты порат тән олсыт ос хот ты лувыт хонтвёсыт. Мэхар лувыт ань ты йист Ханты-Мансийск үсныл налыман нупыл хотыт вёрыстат лёңх коньпалт хонтавет. Тот археологыт туй акваг хилащлахтэгыт, савсыр лувовлыт ос яныг лувыт хонтэгыт.

Музейт нъяврамыт квест-ёнгилыл вәрыглавёсыт, тән акваг матыр урыл титыглавёсыт ос ювле эрнэ щирыл те ләвсыт, тән нәпак-лөмтыл майвёсыт, тох тән ёнгил янытэтыл хашсаныл ос нбх та патсыт. Нбх-патманыл юи-пәлт тән ищхйпың тотап ляпан минаясыт, тот тән савсыр амщит хашсыт. Тох ты тән каникулыт порат яныг ўст ущлахтасыт, ювле товлыңхәпыл тыламласымт.

Ос мәкыг тән таимәгсыл тыг Ханты-Мансийск үсн ёхталасымт, нъяврамыт «Исторический клуб» коланыл пәвлың мэхманыл урыл савсыр потрыт хансэгыт, ты кастыл округ архив колн ёхталасымт, тот пёс нәпакыт сунсыгласымт, ловиньтасыт. Ты урыл мотыт лөпсыт элаль ловиньтән.

Галина КОНДИНА

А. Петрова «Щёл» ёнгил суссылты

Нъяврамыт ёнгынут суссылтэгыт

Пёс нэпакыт эрнэ потрыт хөнтэгыт

Пёс порат махум хумус олсыт, ты урыл сав нэпакыт ань архив-колт оныщавет. Тот колхозыт, совхозыт ос репрессия талыт урыл савсыр нэпакыт олэгыт.

Саранпавыл няврамыт «Исторический клуб» колн ялантэгыт, тот Любовь Стаканован ханищтавет, тән павланылт яныгпала хөтпат титыглэгыт, хотьют маныр номылматы, нэпакн хансыяныл. Ань туйа ущлахтын хөталанылт округ архив-колн рупитаңкве ёхталасыт. Касың няврам такви магсылэ тема вис ос тащирыл элалэ рупиты. Танти рупатаныл урыл тән тох потыртасыт.

Роман Семяшкин:

– Ам «Пионерия» урыл нэпакыт ловиньтэгум, пёс нэпакыт савсыр эрнэ вәрмалит хөнтэгум. Амти школат «Движение первых» мат кущаиг пёриявёсум, таимэгсыл а́нумн пионерыт урыл пумыщ матыр-ати ваңкве. Тыт акв учёный хум доклад-потре хөнтыслум, тав хансы, няврамыт ати туп ханищтаңкве эри, тананыл халанылт нётхатым янмалтаңкве эри, тән яныгхөтпат латың, щань-ащ латың вос хөнтлэгыт.

Максим Терентьев:

– Ам колхозыт урыл хансэгум, таимэгсыл пёс нэпакыт Ясунт ос Хбслбх колхозыг урыл хөнтсум, ань 1953-54 талыт сунсыглыанум, а́нумн эрнэ потрыт амти палтум хансыанум. Ясунтыт В.И. Ленин наппа колхоз рупитас, Хбслбхт Большевицкий колхоз олсыт.

А. Петрова, И. Ларионова, Л.П. Стаканова, Н.В. Вотанина, А. Вьюткина, Д. Рокина, Р. Семяшкин, Д. Терентьев, Я. Исаев, К. Ларионова, А. Чекмазов, М. Терентьев, Н. Фролов

Данил Терентьев:

– Ам акв хум овылтыт потыр хансэгум, тав наме – Всеволод Иванович Петухин. Сортыңьят тавён янас памятник вәрим олы, ам таимэгсыл тисхатуңкве патсум. Тот хурум памятник люлэгыт – гражданский войнат хөнтлум хөтпат магсыл, яныг хөнтыт хөнтлам мирн ос ты ойкан. Всеволод Иванович младший лейтенантыг олсыт. Тав насати «Дом инвалидов» колт тот олум, тув сав хөтпа тотыглавёсыт.

Артём Чекмазов:

– Ам потрум Хальўс школат урыл хансылум, тыт архивт 1919-21 талыт школат рупитам хөтпат наманыл хөнтсанум, ты онтолов хөтпа. Тох ләщлаквег эрнэ нэпакыт ловиньтыяанум, тисхатэгум ос потрум хансылум.

Николай Фролов:

– Ам потрум тащир намтым олы: «Репрессии 1930-40 годов Саранпаульской волости». Архивт нэматыр сака ат хөнтсум. Ос тыт рупитан

хөтпатын ам тит нэпакыт муйлуптавёсум, тот махум наманыл хансым олэгыт. Ты нэпакыг хосыт потрум хансылум.

Карина Ларионова:

– Ам миркол кущаит урыл потрум щёпитылум. Хотьют рупитас, тән рупата таланыл ос матыр эрнэ тэлат хөнтэгум. Архивт тамле карточкат олэгыт, тот хансым олы, хоты кущаит хунь мирн пёриялвёсыт. Ты ам советский власть пәсыл ос ань тыхөтал мус кущаит хөнтсум.

Ярослав Исаев:

– Ам потрум тыщир намтыслум: «Колхоз им. К. Маркса в деревне Щекурья». Пёс нэпакыт сунсыглым тамле пумыщ вәрмалэ ловиньтасум, акв хум ялпыңколт рупитас, тав наме Василий Константинович Филиппов. Хум тот старостаг олсыт, хунь советский власть коммунистыт ёхтуманыл порат тав төрум хот-туйтме. Ты коныпал ам нэпакыт хөнтсум, тот хансым олы – ты хум колхозт ос рупитас.

Тит ма́нь а́гиришиг Ирина Ларионова ос Анна Вьюткина архив-колт ос мұсхал щирыл рупитасыг. Ирина Ясунт павыл урыл нэпакыт ловиньтас, ләви, хөнтыс, хоты талт мансәвит хөтпа тот олсыт ос хумус нэпак таратан вәрмалэ вәрыглавёс.

Анна пёс порат няврамыт хоталэ ущлахтуңкве тотыглавёсыт, та урыл такви потре хансытэ. Акв протокол-нэпакт Голошубин хансум: туй порат Сукырьяныл ат няврам, Саранпавылныл ос матсәвит няврам Тобольск усн ущлахтуңкве вос тётавет.

Тох ты а́гиришит-пыгритит пуссын сэръёрыг потраныл хансыяныл, ётыл тах конференция вәрыглэгыт ос махум элы-пәлт тах ты урыл потыртэгыт. Любовь Павловна Стаканова, кущаянылн, тән акваг хултыглавет, нётавет, таимэгсыл тән ань тисхатуңкве хәсэгыт.

Галина КОНДИНА

Үсың мир Үринэква хөталт мүйлысыт

Йис тәгыл мәньщи ос ханты махум яныгпöль этпос 7 хөталэ «Үринэква хөталыг» ләвияныл. Пёс махманув ләвсасыт, Үринэква нъяврамың нэт ос нъяврамыт үргалыанэ. Таимәгыс округ сосса мир ты товлыңуй янытлыяныл, ұлылыяныл, кәсың тўя щәгтым ұрияныл.

Үринэква хөталт махманув акван-атхатэгыт, мүйлэгыт – тэпың пасан щёпитэгыт, нъянныл сәвсыр ұйрищ ос ұйхул хурит вәрэгыт, нъявраманыл ёнгалтыяныл.

Тынакт Ханты-Мансийск ұст öлнэ мир «Төрүм Маа» музейт атхатыгласыт. «Хөтал» театрыт эргын-йквнэ хөтпат концерт сусылтасыт, эргысыт, йквсыт, койп рәтсыт. Үринэква хуриң әги самын нәглыс, нъяврамыт ёт потрамас, тувыл тән тав урёт стихыт ловиньтасыт.

Нъяврамыт ос ома-әтят сәвсыр ёнгилыл, касылыл ос сыре-сыр оцхулил щёпитәлвёсыт. Хәль товытныл ос пумныл ұйрищ питит пёрыгтасыт, тувыл Үринэква ұйрищ хури вәрсыт. Музей ханты мәнь махум маттем та ёнгасасыт, халаныл кассыт, пёрщисыт. Тасәвит щәгт, мовиньт öлыс. Тувыл кәсың нъяврам атың тәнүтыл майвес, щәил айтвес.

Мәнь әгирищ **Мargarита** ома-әт ёт ёхтыс. Ома-әт наме **Оксана**, нә ләвыс:

– Музейн нъявраманум ёт кәсың тәл ёхталэв, ты ялпың хөтал тән сака ұрияныл, акваг тыг

Мargarита пити вәрис

вөвхатэгыт. Тәнанылн пұмыщ, тыт ёнгалтавет, кәтыл матыр пормас щаквщөгыт. Ань ұйрищ пити вәрөгыт, нётыяну, хұлтыглыяну.

Мәньщи нә **Динара Саидовна Гындыбина** ты ялпыңхөтал сака янытлытэ, тав щәгтым ләвыс:

– Ань татем хөталың хөталакве, тасәвит мир атхатасыт, нъяврамыт щәгтым хайтыгтэгыт, касэгыт. Ты ялпың хөтал мән сака эруптылұв, музейн мүйлуңкве кәсың тәл ёхталэв. Ам нъявраманум хунь мәниг öлсыт, ты хөтал кастыл акваг стихыт ханищтасыт. Ань тай яныгмасыт, пыгум налыман нупыл хұрум тәлэ, әгиягум сас хус арыгтем тәл янытаг.

Ханты хум **Александр Михайлович Неттин** Хәльүс район Тэк пәвылт самын патыс. Ләви, пәвланылт öс акваг мүйлысыт, Үринэква янытласаныл. Клубыт рүпитае порат, 1993 тәлт, Нефтеюганскын

В. Кондратьева колтәглә

ялсыт, тот ұс мир элы-пәлт йквсыт, ты ялпың хөтал урыл потыртасыт, Үринэква ұлыласаныл.

Эргын ханты нә **Вера Ивановна Кондратьева** ойкатэ ос мәнь әгитэ ёт ёхталас, тав тох потыртас:

– Матёмас ұс махум сосса мир ялпың хөталыл пұмщалахтэгыт, нъявраманыл ёт мүйлуңкве ёхтысыт. Тасәвит хөтпа ам тыт нәмхуньт ат вәщинтасум, тыт пуссын щәгтым ёмыгтэгыт, кәтыл матыр-әти щаквщөгыт, ханищтахтэгыт. Ты мәгыс номтум сака ёмас. Ам колтәглум ёт öс кәсың тәл ёхталэгум, төванакт эргөгум, ань ос нас мүйлэгум, ёмыгтэгум, махум ёт потрамөгум. Ойкам наме Максим, мәнь әгимён Агния.

Щар мәк таи, пуссын пүстәгыл вос öлэв, ёмыгтэв, нъяврамыт сөтыңыщ, щуниңыщ вос яныгмөгыт.

Светлана РОМБАНДЕЕВА

А. Неттин, Д. Гындыбина ос А. Неттин Үринэкваг масхатам нә ёт

Нъяврамыт ёнгалтавет

Опаныл-ащойканыл хольт рүпитэгыт

Маньполь этпост Ханты-Мансийск үст сәлың махум мағыс касыл вәрыглавес. Каснэ мән мир сәв маныл ёхталасыт. Хальүс район Саранпәвилныл ты тәл нёлоловит бригадат рүпитан хөтпат сәлыл яласасыт.

Кәркам хум

Саран хум Сергей Григорьевич Хозяинов уйхул пусмалты ос тувыл сәлыл касуңкве алымы. Кәркам хум тох потыртас:

– Ам Саранпәвилныл ёхтысум, ветеринарный центрыт уйхул пусмалтым рүпитэгум. Совхозт 14 сөтыра арыгтем сәлы блы, тәнаныл акваг уральтыяну, прививкатыл вәрияну. Хунь вёрмёгум, нёрн ялантэгу сәлыт уруңкве, махманум нётыяну. Омагум-ащойкагум, яныг опам ос яныг ащойкам ос пуссын сәлың хөтпат блсыт.

– Уйхул пусмалтаңкве улпыл тәрвитаң?

– Тав вәим, нас хунь, кәсың рүпата хольт, төванакт тәрвитаң пора блыгы. Ам онтолов класс асламум юи-пәлт Ямал мән хаништахтуңкве

минасум, тот Салехард үст блнэ ветеринарный техникумт нила тәл хаништахтасум. Рүпатам эруптылум, номсэгу, уйхулыт эрнэ щирыл пусмалтыяну, сәлы үрнэ махманумн нётэгу.

Сәлың ягәгииг-ягыгыг

Ягәгииг-ягыгыг Татьяна ос Владислав Хозяиновыг ос Саранпәвилныл ёхталасыг. Владислав сәлыл яласас, касыс. Татьяна увщитэ ләвыс:

– Владислав ам ащим, колтәглувт мән кит няврам самын патсумән. Тав ань студентыг блы, школа асламе юи-пәлт элал хаништахтуңкве номылматас. Туи порат тав омагмән-ащогмән сәлы уруңкве нёты. Омамән наме Валентина Анатольевна, ащогмән Яков Яковлевич Хозяиновыг. Тән вәт нупыл сәт тәл сәлы үрим яласэг. Опамән Яков Васильевич ос ащаквамән Анна Фёдо-

С.Г.Хозяинов ос В.С.Вьюткина

ровна Хозяиновыг ос сәлың хөтпаг блсыг.

Сәлыт пусмалтам мәнщи нэ Валентина Спиридоновна Вьюткина акваг потыртәлы, хумус тән акваёт сәлы үрим яласасыт, аква ёрнколт блсыт. Мәнщи ос саран ләтңыл потыртасыт, таимәгыс ань сәлың махум хурум-нила ләтың вәгыт,

торгамтэгыт, халанылт потыртэгыт.

Матъёмас мәнлат махум сәлы үрнэ тәла пүмщалэгыт, махманылн нётэгыт, сәлыл касэгыт. Ятил мән махум пустагыл вос яласэгыт, сөтыңыщ, щуниңыщ вос блэгыт!

Светлана РОМБАНДЕЕВА

Татьяна ос Владислав Хозяиновыг

Саранпәвилныл ёхталам мүй хөтпат

«Лёмвоит хотыл квāлапасыт» та урыл мōйт суссылтавес

Тамле мōйт ты накт «Хōтал» намба Āс-угорский театрыт суссылтавес. Таве мāньлат режиссёр-нē Надежда Романова щёпитастэ. Тав Санкт-Петербург уст режиссура вāрмалын хаништахтас ос Ханты-Мансийскат китыт спектакль ты вāрыс. Мōлты тāлт аквты порат тав «Дар Торума» намаим ёнгил щёпитāлыс ос мāхумн суссылтас.

Надежда Романова ханты ос мāньщи мāхум мōйттыт, пёс йис потрыт, амщит пūмщалы ос тāн щиранылт элаль номсахтым матыр йильпи ёныг вāри. Ань мāньщи мōйттытныл пёс мўтрат тāра-паттыс ос тāн хосыт тав «Лёмвоит хотыл квāлапасыт» намба йильпи мōйт щёпитас. Тавён «Хōтал» намба театрыт нāйпос вāрнэ хōтпаг Александр Катило, Евгения Пономарёва ос суй вāрнэ хум Дмитрий Мицкой хōтпат ёмщакв нётсыт. Елена Сметанина артистатн матыр ёнгын порат мāкыг сусхатнэ мāгыс сāv номсыс ос эрнэ лāтың хўлтыс.

Мōйт акв элумхōласн мōйтункве овылтаве, тō-ванакт тāныт сāңквылты

ос оцхулиң турсуил элаль мōйтты.

Олсбиг-хулсбиг кит вō-раян хумыг, акватэ наме Кāркам, мōтанэ Савың. Тувыл тэн Номтың Марья āги кāсаласбиг, нэг тотуңкве тахмаястэн. Ань хотыютэн тав нэг виңкве вёрмаве, ты овылтыт элаль мōйт потыртаве.

Та сыс ёныг суснэ мāхум Меңквыт, Тāнвāрпэква ёт вāйхатэгыт. Сāvсыр пилуптан утыт пōхан-лаквтын мāгыс тāн вō-раян хумн нётуңкве ос вёрмёгыт.

Ань ты спектакль оигпам юи-пāлт сāv няврамыт, щāняныл-āщаныл ювле-лāвнэ ёмас лāтың лāвёгыт, ты ёныг тāнанылн сака мўсты, тāн пуссын хот-щāгтым олэгыт. Ханты-Мансийск усн ёхталам мўй хōтпаг, Хабаровский ёрныл Василий Харитонов ос Москваныл Мария Сатина, театрын ялсбиг. Мāрия тох мāнавн потыртас:

ёнгёгыт, сцена ос мўсхалыг щёпитыма, нэмат арыг ут āтим. Тувыл āнум таи сака мўстыс, ёнгил сāvыңпāлэ мāньлат мāхумн профессиональный щирыл вāрима. Тāн сосса мāхум пёс потрыт, мōйттыт ловиньтэгыт, сāvсыр пёс накыт тāра-паттыяныл ос мōт мāхумн потыртэгыт.

Тōва мāt мāньщи лātңыл лягалан потырохсат хўнтамласум, такем пūмыщ олыс, хот-щāгтсум. Ам Ханты-Мансийскан ань мāньщи лāтың ханищтан мāгыс ёхталасум, юн университетт элаль ханищтылум.

Спектакль суснэ мāхум халт сāv няврамыт олсыт, тāн мāгсыланыл сосса мирыт щāнь лātңаныл ханищтан вāрмалы ос пёс накыт вāнэ тāла аквтох ёмасыг олнув. Тамле тэлат ты ёмашакв номсахтым вāрвёсыт, артистат хорамың маснutyтыл масхатым олэгыт, нётнэ тāныт сāңквылтапыл сāңквылтавет. Пыгыт тāнки сāңквылтаңкве хāсэгыт, ам эрыг тāныт оцатахтым хўнтлысум. Тот воссиг нэмат мōт торас суй ат эри.

Театрыт рўпитан мāхумн ам пūмашипа лāтың лāвёгум, йильпи ёнгыт вёщкатыг вос вāрияныл, нэмат лōль нак тāн палтаныл ул вос ёмталы, пустāгыл элаль вос олэгыт!

Театрыт рўпитан хōтпат мāн ялпың хōталаныл кастыл янытлыянўв ос сāv шунь, сāv сōт вос оныщёгыт.

Ищйпың мāt вим хўри

– Āнумн тыи сака нётнэ ос эрнэ ханищтап. Тыт Ханты-Мансийскат олнэм сыс сāv рўпатанэм халт тахольт уцлахтын пора хōнтсум ос спектакль сунсуңкве ялапāлсум. Ам ань тыг ёхтынэм элы-пāлт Āс-угорский мāхум сāvсыр мōйттыт, пёс потрыт ловиньтāлсум, таимāгыс Меңквыт, Тāнвāрпэква урыл хўлыгласум.

Ты ёнгилт тāн сака пūмыщ ос нётнэ пōслын хуритыл суссылтавет, артистат такем ёмщакв

Мōйт суссылтам артистат

Тамара МЕРОВА

Александр ос Николай Тасьмановыг

Н.П. Тасьманов тыныщаң сохты

Тасьмановыт колтағыл

Сәлы үрнэ колтағыл

Сәлы үрнэ нэг-хумыг Нина Кузьминична ос Николай Павлович Тасьмановыг Белоярский район Касум павылт өлэг. Мәнполь этпост Ханты-Мансийск үсн ёхталамён порат, тән ётән потрамасум, сәлы янмалтан тәла урыл китыгласагум. Николай Павлович ләвыс:

– Сәлыл касуңкве Ханты-Мансийск үсн кәсың тәл ёхталәгум. Туп мөлты порат ат ёхтала-сум, тонт амти пәвлумт ос акв тамле ялпың хөтал вәрыглавес, тот нөх-пат-сум, «Бураныл» майвё-сум. Номсәгум, төвлы, тыт татем ёмашакв кассум, нәмхотталы ат минасум. Мәнлат мәхум халт ос Люда апыгрищум өвыл места вис, тав сәлыл яласаңкве сака хәсы.

Ам мәнтяғыл сәлы

үрөгум, ты тәла ёмашакв вәглум. Школа әстламум юи-пәлт Салехард үст үйхул пусмалтан ләкка-рыг ханищтахтасум. Сәлыт амти пусмалтыяну-м, тәрпиң юнтупыл түш-тыяну-м. Ам ань 120-130 сәлы өныщәгум.

Элаль ань Николай Павлович экватэ **Нина Кузьминична** потре ловиньтәлбн:

– Ам Кислор пәвыл-ныл өләгум, 1961 тәлт лүпта этпост самын

патсум. Элнаң ты мә Хальүс район нупыл хансым өлыс. Омам наме Матрёна Михайловна, атям Кузьма Дмитриевич Ерныхов. Мён кит нәврам самын патсумён, әпщим хөтхуйплов тәлэ порат әтимыг ёмтыс. Кислор пәвылт ам 14 тәлум мус яныгмасум, Касум школат ханищтахтасум. Тувыл направление щирыл Тобольск үсн үйхул пус-малтан техникумн бух-галтерыг ханищтахтә-кве кәтвёсум, 1980 тәлт әстласум, ювле йисум.

Ойкам Николай Павло-вич 1958 тәлт Белояр-ский үс ляпат өлум мән пәвылт самын патыс. Омаге-әтяге сәлы үрим рүпитасыг. Ойкам әпщи өныщи Александр Тась-манов, тав Касум школат нәврамыт ханищтым рү-питы. Касумт Прасковья Павловна эщён олы.

Ойкамёнтыл Касум пәвылтакван-минасамён, аквёт 40 тәл өлымён, әги-пыг янмалтасмён, сас колтағылыг ёмтсыг, апыгрищит өныщимён. Пыгмён Павел, мә-вөй нөх-винэ мәт рүпиты. Әгимён наме Елена, Ханты-Мансийск үст олы.

Ты үсн ам вәтихал

ёхталәгум, «Товары земли Югорской» суссылтап порат тыг ос кәсың тәл кәтыглавёв, кәтыл вәрум пормасанув ос тәнүтыт тыналёв.

– Наң тамле нәтнэ ханты супыл өләгын, наңти юнтыслын?

– Вәим, амти юнтәгум, колтағыл мәхманум су-пыл манос суп-охсал пу-сын юнтсанум. Апыгри-щанум ханты маснүтыл ёмыгтаңкве сака эруптә-гыт. Омам акваг юнсха-тас, ханты супыт, ләгыл маснут ос мөт пормасыт юнтыс.

Яныгмамум порат, юн колтағыл мәхманум ос пәвыл мир пуссын ханты ләтңыл потыртасыт, яныг-хөтпанув мөйтсыт, әмщи-сыт. Ань мән мәхум школат ханищтавет кос, ос юн мәхманыл ат те по-тыртәгыт, тән таве торың вәңкве хунь патыяныл. Мән ләтңув ома-әтяну-вныл хұлыгласлүв, таи-мәгыс ты вәглүв.

Николай Павловичин ос Нина Кузьминичнан мән сәв ёмас, сымың ләтың ләвёв. Пус кәт, пус ләгыл вос өлэг, Нәй-Отыранән вос үргалавёг!

Светлана РОМБАНДЕЕВА

Касум пәвылныл ёхталам сәлы үрнэ хөтпат

Нөх-патум хөтпат

А. Кучинчиреков ос Ерсултан Ерман

Мәк ёмас кина пөслувес

Ты этпос 23 хөталныл 26 хөталэ мус XXII щёс «Дух огня» нампа кина пөслан касылн мәхум Ханты-Мансийск үсн ёхталасыт. Ты тәлт тав рущ щирыл «Особый язык национальной кинематографии» намаим блыс ос Россия коныпал 11 сәвсыр мөт хөн мәныл кина пөслан хөтпат тәнки вәрүм рүпатаныл сусылтанкве тыг кётыгласыт.

Нән ул хұлыгласлын, ты элы-пәлт Красногорск үст акв эргын яныг колт тув ёхталам мәхум ёт пылыщмаң нак ёмтыс. Таимәгыс Россия янытыл сыре-сыр кәс вәрнэ тәлат ёл-пөбилттәлвёсыт. Тыт кинофестиваль щёпитан хөтпат үст өлнэ мәхум акван өс ат атыгласыт. Тот кұщайг өлнэ серб хум Эмир Кустурица ос Мария Зверева, тав вәңын хөтпатэ, жури-мәхум ёт акв кұм ләщал люльсыт ос касыл рүпататэ өвылтаңкве ләвсыг.

Тән нила касыл щирыл кинат сусыт: мөт хөн мәныл кётым кинат, российский кинат, вәти кинат ос «Твоё кино» нампа няврамыт мәгыс пөслым кинат. Сәв мәныл тыг ёхталам хөтпат мәгыс акван-хөнтхатнэ ос потыртан щёсыт, ханищтапыт вәрыглавёсыт.

Ёңта пасан вәтат «Снято в России. Регионы как центры кинопроизводства» кинат пөслан кұщайт акван-атыгләлвёсыт. Тән ётаныл **Елена Шумакова**, округ губернатор кұщай вәңын нэ, потыртас, тав ләвыс:

– Мән округувт кина пөслан тәла ёмщакв рүпиты, акв тәл сыс 5 кинат пөслуңкве рөви. Кина пөслан хөтпат рүпатаныл мәкыг вәрнэныл мәгыс мән өс сәв нётэв. Тув эрнэ найпос вәрнэ утыт, ищхипың утыт элы мәныл наскәссыг тыглетувле ул вос тотыглавёсыт, мән тыт мыганүв. Тувыл пөслым кинат мәхум суснэныл порат, мән тув холтум олнануныл 80% сәвит солкөви ювле-ойтаве.

Нән нәнки вәглын, округув нётнэ мә, кос

хоты тәлат мәгыс кинат пөслуңкве рөвёгыт ос мән-вөй нөх-винэ колыт тыт рүпитэгыт. Сосса мәхум халт киноартистат хөнтуңкве өс вөрмегын. Ты накт тыт кит кинаг пөславёг, мөт мәхманув ёт аквёт рүпитан нэпак өс хансэв тах.

Мөт сәв мүй хөтпат халт Евгений Григорьев Свердловский киностудия-колэ өвылтыт, Василий Нелюбин Красноярский ёрт кина пөслын вәрмалит өвылтыт, Сарфазар Алам Сафу Индия ос Гамаль Эль-Серуи Египет мәныл ёхталам хөтпаг тәнки тәланыл өвылтыт потыртасыт.

Ос 26 щислат «Дух огня» нампа касылт мәк ёмас кина пөслам хөтпат наманыл ләввёсыт. Ань «Золотая тайга» нампа яныг мүйлупса Асхат Кучинчиреков Казахстан мәныл өлнэ хумн майвес. Тав «Бауырына Салу» кинатэ мәнлат пыг өлупсатэ өвылтыт өлы. Ань та пыг өс тыг ёхталас, тән Асхат ёт щар өвыл пөслум кинатән.

«Серебряная тайга» китыт мүйлупса Анна

Далингер ос Станислав Фомичёв «Угол наклона» кина пөслум хөтпагн майвес. «Бронзовая тайга» хұрмит мүйлупса «Собственность» намаим кина мәгыс Даниэль Бандейры Бразилияныл ёхталам хумн мүйлуптавес.

Каран Теджпал Индия мәт «Похищение» пөслум кинатэ янас янытлавес. «Российские дебюты» касылт Наур Гармелия «Последняя цена» кинатэ нөх-патыс. Ты кина нила мүйлупсал майвес: тыи «Золотая тайга имени Сергея Соловьева», мирн сака мұстуме мәгыс «Цветы Таёжной надежды» мүйлупса, Павел Лебешев нампа мәщтыр оператор-хөтпа мәгыс ос ёмас эрыгсовыт мәгыс.

Кинофестивальт кұщай хум Эмир Кустурица «Золотая тайга» такви мүйлупсал Константин Богословский «Куба, Марина» пөслум кинатэ янытластэ.

Хум хөтпа артистат халт Михаил Иванов «Ляпин» кинатэ мәгыс янытлавес, нэ артисткат халт «Контакты» кинатэ мәгыс Ирина Саликова. «Малая золотая тайга» вәти кинат халт режиссёр Вика Дёгтева «Чёрное» кинатэ янытлавес.

Китыт местат Александр Титов «Отдай мне деньги, и я уйду» кинатэт намтувес. «За сохранение культурных традиций» нампа мүйлупса Илья Маланинын майвес.

Ос мөт яныг мүйлупсал «За вклад в развитие кинематографии» Максим Дунаевский, эрыгсовыт хаснэ хумн, майвес.

**Тамара
МЕРОВА**

Хумыс сәт хум ахвтас аңквалыг овумласыт (мәньщи мөйт)

Самбиндалов Семён Васильевич тав мөйтыглам мөйт. Ты ойка Мәнья-сүнт павылт олыс. Мөйт Курикова Нина Николаевна 1996 тал порат ёл-хансыглавес.

Нёр-Аки тав тай саме посың, хум ань сунсыглахты. Сунсы:

- Тав манырсыр утыт? Такем та ёмантэгыт тыгле!?

Тав палтылэ ты ёхтысыт. Насати, ань ос тав ётылэ нур тотнэ утыт ёхтысыт пёрхатуңкв. Сәт хум. Лай, ань мүйлаптасанэ лүтэ. Ләви:

- Нән, - лай, - маныр урыл яласыйин?

- Мәна? - лай, - ань сәлыянув хот-ўстысанув, таиянув кинсым яласёв.

- Ләвөйт, ам хұлыгласлум, - лай, - ос ам палтум матыр тагап оныщеин? Ос, - лай, - потыртэн. Ам хұлыгласлум, нән матыр, майласын ман манарасын? Матыр воритотнэ номт, - ләвөйт, - оныщеин?

Ёрныт, эрттам.

Таянэ, сөль, потыртаңкв патсыт. Лёлөгыт, манарөгыт, тахалт потыртэгыт. Айтсанэ, лүтсанэ, тэсыт, манарасыт. Ләви:

- Минэн, - лай, - ювле. Тот та янас тумп. Та тумпын ёхтыйин, - лай, - акв лялыт ущ патэв хонтлаңкв.

Тав ань кётсанэ. Хоталь щалтэгыт? Та минасыт. Та тумпанылн ёхтысыт, лёляхөлэгыт. Ань Полум-Торум-Акитэ ос тав палтылэ ёхтыс, ань таит минасыт.

- Таит, - лай, - хумле вәруңкв? Хумле вәрапиянум? Ам палтум пёрхатуңкв ёхталасыт, лай.

Акв ойкатэ ләви:

- Наңки вәглын, - лай, - наңки матыр сәйт оныщөгын.

- Ам, тох ты номсөйм: «Элум-хөлас ййсың төрум вәри, элум-хөлас нотың төрум вәри - хонтлан вәрмаль, ул вос ёмты май халувт». Тән, тай, та кётсанум: тот та

наңкөгыт! Маныр ос тумайтэгыт: эрың ос ювыт?

Ам тох ты номсөгум: «Элумхөлас ййсың Төрүм вәри, элумхөлас нотың Төрүм вәри - тулял-пәял моц вос хонтыглавет».

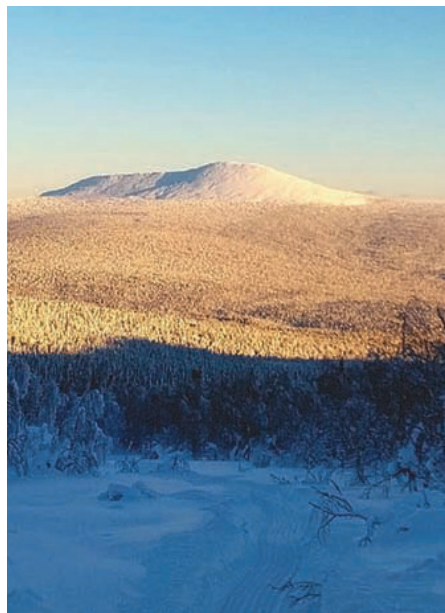
Ахвтас аңквалыт тот сака карсыт! Элумхөлас хурипат. Пуссын тув ахвтасыг овумламыт, лёлөгыт. Тув ань пәг ахвтасыг вос овумлэгыт. Элумхөлас ййсың Төрүм вәри, тав ёлы-пәлэн сүлил ялнэ хум - сүлил ялы. Моц вос хонтыглавет. Тән ань амп-пуңк ёрныт.

Сәтахкем. Карсыт. Нөх тай нэмхотмус ат хәңхөгын. Щар ахвтас аңквалыт. Сәт лёлөгыт. Ёл ат та патэгыт! Таянытыт та!

Ань мус иң лёлөгыт.

Мөйт **Анна Алгадьеван** нэпакн хасвес ос руц ләтңыл толмащлавес

Хәльүс район Турвәт пәвилт оlnэ мәньщи хумыг Андрей ос Олег Самбиндаловыг вәрум хурит

Лүймә сәрипос
(Северная заря)
№ 7 (1313), 11.04.2024
Соучредители
Дума, Правительство
ХМАО – Югры
Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО – Югры

Редакция
ВРИО главного редактора –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02
Заместитель главного редактора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-22-72
Ответственный секретарь –
Узель В.В.
Телефон (3467) 33-23-09

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru
Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы **04399, 54399**
Тираж **1710** экз.
Заказ **1487**
Цена свободная
Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения редакции.
Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной

службы по надзору
в сфере связи,
информационных
технологий и массовых
коммуникаций
по Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.
Свидетельство
о регистрации
П/И №ТУ 72-00795
от 23 января 2013 г.

12+

Каснэ мэхум

Ты этпос 6-7 хоталагёт яныг касыл-капай Ханты-Мансийск үст олыс, руш латңыл тох лававе – Югорский лыжный марафон. Ты касыл касың тал вэрыглаве, тув савсыр уситныл, павлытныл касуңкв касащан мэхум ёхталэгыт.

О. Ларионов

А. Тургачёв

Т. Гаврильчик, Р. Гаврильчик ос Н. Партанов

Л. Теткина

Товтыл хайтуңкв касащан хотпат ловиньтыманыл юи-пэлт, тара-патыс – 3 сотыра 719 хотпа касуңкв тах патэгыт. Ос мир пуссын аквторыг ул вос хайтэгыт, ань ты касыл тит хотал сыс вэрыг-лавес.

Өвлэт ниласат хотпа 50 вэрыста хайтсыт. Ат күм минас, мот ниласат-тем хотпа тән юи-паланылт касуңкв патсыт. Ос ат күм минас, 25 вэрыста хайтнэ магсыл мэхум акван та атвэсыт, ос тән та хайталтахтасыт. Лов күм минас, ос 5 вэрыста палыт лёңхын мэхум та люльсыт.

Тувыл мак пумыщ касыл олыс – маньщи ос ханты мэхманув танти супанылтыл масхатым ёсал та хайтсыт. Тит хотпаг катыт йив-овыл ошсыг, мотананыл йив-овыл тал хайтсыт. Ёсат ос савсырыг олсыт, товат уй котыл паттымат, товатос партныл вэрим товтыт, мотаныт ос лапкат ёвтымат.

Нөх-патум нэквет Н. Комарова янытлыянэ

Акв ёрн пыг катыл вэрим вовта товтыл хайтыс. Тав наме Святослав Анагуричи, ЮГУ колт хаништахты, катэт йив-овыл оньщис. Тав ты молях ёхтыгпас. Тав юи-пэлэт Олег Ларионов титыт места вис, хурмит мән Руслан Богордаев ёхтыгпас.

Нэквет халт ат хотпа ёсал хайтсыт, маньщи хотпаг Раиса Гаврильчик ос Людмила Теткина, хантыг – Надежда Постика, Полина Петрова ос «Югра» телерадиокомпания колт рупитан нэ Татьяна Гордеева. Тән халанылт Раиса Гаврильчик нөх-патыс, сака молях ёхтыгпас. Надежда Постика титыт места вис, тав юи-пэлэт Кристина Петрова олыс.

Касманыл юи-пэлт тән

янытлан мән вөввэсыт, касың хотпа металит майвес, ос хотьютаныл нөх-патыс, тән ос округ кұщай нән Наталья Комарован янытлавэсыт, мүйлупсал майвэсыт.

Ты каснэ мат тит ёрнкол тұштыглавэсыг, тув мэхум шалтсуңкв вэрымысыт, щәил айтвэсыт, тыттувэсыт. Салы үрнэ мэхум тот ос олсыт, Покачев ханты щөмя тув вөрныл ёхталас.

Тән тит салы ёт-тотыгласыт, салыг терим олсыг. Покачев хум мэхум салың суныл тотыгласанэ. Тав ётэ пыге олыс. Ты пыге мощёрт нэ тоты, нэг винэ ханты аги тән ётэн ос ёхталас. Тән пуссын татем нёмсарищит, тантирот пөхат тот та люляхолсыт.

Ты яныг касылн акваг сав мир ёхталы, ань сав спортсмен хотпа мот уситныл ёхталасыт – Москва, Тюмень, Томск, Тобольск ос мот яныг усың маныл. Мот хон маныл тот студентыт ос кассыт. Тынакт тасавит мир тот та олыс, сав мүйлын хотпа тот нас ёмыгтас. Тамле яныг касыл-капай мән усувт касың тал ты вэрыглаве, тув ялуңкв сака пумыщ. Ос матъемас маньщи мэхманув тот ос касэгыт.

Валентина ВАСИЛЬЕВА